

AZ ÓNÓDI ORSZÁGGYŰLÉS ÉS AZ OTT MEGHOZOTT FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT, 1706. JÚNIUS 14–16.

Részletek Louis Lemaire beszámolójából

A diéta a hónap utolsó napján nyílt meg. A fejedelem igen sok köszönetet kapott a gyülekezettől mindazon szolgálataiért, amelyeket a hazának tett. Miután biztosította a jelenlevőket, hogy továbbra is buzgólkodni fog a haza üdvéért, arról szólt, mennyire fáj neki, hogy a meghívott megyék nem jelentek meg valamennyien a diétán, és így nem tevékenykedhetnek együttesen a közös ügy előmozdításán, és mindjárt azt is hozzátette, hogy véleménye szerint ne várják meg őket, hanem kezdjék meg nélkülük a tanácskozást. A jelenlevők azzal mentegették honfitársaikat, hogy az utak nagyon rossz állapotban vannak, mivel a folytonos esőzések feláztatták őket; de megszavazták a diéta megnyitását. A rézpénz ügye volt az első, hevesen vitatott kérdés: a legtöbb követ bevonását kérte; a tábornoki és miniszteri rangban levő *mágnások*, lévén erre sajátos okuk, viszont amellet kardoskodtak, hogy a pénz névértékét felénél kevesebbre csökkentsék, és így állítsák helyre hitelét. De mivel Bercsényi gróf lelkesen szólt a rézpénz árfolyamának fenntartásáról, és az egész gyülekezetben neki volt a legnagyobb szava, vagy tőle féltek a legjobban, úgy határoztak, hogy változás nélkül¹ kötelezik a népet elfogadására; az első határozat kiegészítéseként elhangzott az a javaslat is, hogy azt elzálogosított birtokokat rézpénzzel legyen szabad felszabadítani, és kiváltani. Ez utóbbi cikkely vitája során igen sok ellenvetés hangzott el; senki nem akarta ezt az igazságtalan határozatot. Bercsényi elhallgattatta a gyülekezetet, és indulatos felszólalásával rendkívüli intézkedések szükségességét bizonygatta a közszabadság kivívása érdekében, teljesen elvakította a jelenlevőket, kivéve Túróc megye két követét; ha ezek nem szállnak vele vitába, a többiek szó nélkül elfogadták volna a kérdéses cikkelyt, amely pedig hátrányos volt mindenkire, kivéve a tábornokokat s általában azokat, akiknek módjuk volt sok effajta pénzt felhalmozni, és akik csupán saját érdeküket nézve terjesztették elő a közösségre hátrányos

javaslatot. A két követ közül az első elmondotta, hogy még a Habsburg-ház zsarnoki uralma idején is joguk volt ellene szegülni minden újításnak, ami az ország törvényeibe ütközött; hogy a jelenlegi háború, melyet azért indítottak, hogy az uralkodó által rájuk kényszerített rabigát lerázva kivívják a közszabadságot, eddig is sok áldozatot és kivételes eljárást igényelt, s hogy a rendek mindezeket egyhangúan megszavazták: csapatokat állítottak és szereltek fel, és azóta is ellátják őket lovakkal, élelemmel, szekerekkel, újoncokkal, sőt a rézpénzt is vállalták; de annak a javaslatnak, hogy azokat a családokat, amelyek jó pénzt adtak kölcsön, most arra kényszerítsék, hogy ellenértékeként rézérmeket fogadjanak el, semmi köze a háború viseléséhez, s csakis azokra nézve előnyös, akik kedvező helyzetük folytán sok efféle értelmet halmoztak fel, s most a törvény erejével akarják kiragadni zálogleveleiket a törvényes hitelezők kezéből; és mivel a diétán minden követ megteheti észrevételeit, és megvédelmezheti a közösség igazát, neki is joga van a javaslat ellen szólni, és kijelenteni, hogy egy szabad gyűlekezetet senki nem kényszeríthet olyan cikkely elfogadására, amely kizárólag azok érdekeit szolgálná, akik megszavazását sürgetik. Ellenvetését támogatta ugyancsak megye második követe is, s hasonlóképpen cselekedtek volna a többiek is, ha e beszédek hallatán fel nem áll a fejedelem, és felháborodva ki nem jelenti, hogy miután őt, aki minden javát a haza szolgálatára áldozta, zsarnoknak bélyegezték, lemond arról a tisztségeről, amelyet a konföderáció rá ruházott, és visszavonul a maga fejedelemségébe; de ott sem feledheti majd a nép hálátlanságát, amely pedig neki köszönheti szabadságát. Ezek a szavak mélyen érintették a jelenlevők szívét, melyen inkább a félelem vett erőt, semmint a szeretet, úgyhogy elédgedetlenség moraja csapott fel a gyűlekezetben a megye ellen. Könnyes szemmel kérelték a fejedelmet, ne hagyja magára népét, amelyet távozása nyomorúságba döntene, mivel csupán tőle remélheti, hogy győzelemre vigye ügyét, amelyet rajta kívül senki nem irányíthatna annyi bölcsességgel, és senki nem vezethetné el szerencsés befejezéséig, és amely az Ég áldását hozza majd nemcsak a fejedelem, hanem utódjai fejére is. A fejedelem nem maradt érzéketlen e sok könyörgés és meghatott jókívánság hallatára; visszaült a helyére. És most Bercsényi emelkedett szólásra. Azzal vádolta a túróci követeket, hogy a császár szolgálatában állanak, amit ő már régen tud, s azt is tudja, hogy több más megyét is a maguk pártjára akartak vonni, mert jó bizonyítékok is vannak a kezében e titkos összeesküvésről. A követek kérték, hadd tisztázhassák magukat a vádak alól, de Bercsényi gróf többé nem szólt, hanem cselekvésre határozta el magát; kirántotta a kardját, és lesújtott az egyik követre², Károlyi tábornok is társául szegődött e vérszomjas támadásban. A sebesültet ki akarták vinni a sátorból, ahol a diétát tartották, de útközben a jelenlevők felkoncolták. A másik követ azt hitte, hogy futásban kereshet menedéket a dühnek ez embertelen kitörése elől, de hiábavaló volt igyekezete, a fejedelem egy testőre

elfogta, agyba-főbe verte, és visszaterelte a sátor elé, ahol Bercsényi nemesurai olyannyira összekaszabolták, hogy félig holtan rogyott a földre. Bercsényi gróf fia, akár egy ifjú barbár, aki barbár lendülete merészségével és kegyetlenségével büszkélkedve most ontja vérét első áldozatainak, az első meggyilkolt követ testébe dőfte kardját – ha még maradt volna némi élet az áldozatban, ez a dőfés megpecsételte volna sorsát –, majd a gyülekezet elé lépett, s vértől szennyezett csupasz kardját felmutatta bizonyságul, hogy ő is részese volt e gyilkosságnak; e cselekedet láttán mindenki azt gondolta, hogy az apa kegyetlensége immár nem páratlan, hiszen fiában méltó utódra lelt. (. . .)

(. . .) És mivel Des Alleurs úr itt azt az észrevételt tette, hogy a Király csak akkor bocsátkozott tárgyalásba Hollandiával, amikor Németalföld hét tartományának egyesülése után a rendi gyűlés már kikiáltotta az ország függetlenségét, Rákóczi fejedelem megkérdezte tőle, véleménye szerint tárgyalna-e a Király a magyarokkal, ha József királyt megfosztanák trónjától. A tábornok azt felelte, ha volna mód ennek elérésére, ezt tartaná a legjobb megoldásnak; mindamelllett ő nem állíthat határozottan semmit olyan dolgokról, amelyekről Őfelségének még nincsen tudomása; de ha a nemzet valóban ily lelkesen kívánja ezt a szerződést, a nemzetnek magának kell megvizsgálnia, milyen lépéseket kell tennie érdekében; de mielőtt bármit cselekedne, azt is meg kell fontolnia, képes lesz-e megvédeni függetlenségét, ami megkönnyítené a szerződés létrejöttét. Bercsényi úgy vélekedett, hogy ennek semmi akadály, felesleges idővesztéségnak ítélte tehát minden további aggályoskodást, és biztosította Des Alleurs urat, hogy az ország ereje bőségesen elegendő az iga lerázására és szabadsága megvédésére. Bercsényinek megvoltak a maga érvei, de Des Alleurs úrnak is, s tovább ellenkezett a tábornokkal csakis azért, hogy még jobban fellovalja, Bercsényi pedig, aki így vélte megtalálni számítását, s kielégíteni hiúságát, erősen fogadkozott, hogy József király trónfosztásának kinyilvánítására bírja a diétát; s mivel úgy vélte, hogy ez az ügy kiválóan alkalmas befolyásának és képességeinek fitogtatására, máris nekikezdett a beszéd megírásának, amelyben a hazafiúi buzgalom nem pompázott kevésbé, mint az ékesszólás virágai. A következő napon³ el is mondta szándékát a diétán; a beszéd több mint másfél óráig tartott, és nagy gyönyörűségére szolgált a hallgatóságnak, akikben a tábornok szenvedélyes zavaira magas lángra lobbant a Habsburg-ház iránt érzett gyűlölet, és akik egy pillanatig sem haboztak, hogy kimondják a trónfosztást, amelyet *nemine contradicente*⁴ szavaztak meg és emeltek határozattá. Abban is megállapodtak, hogy a határozatot kinyomtatják, és elküldik Bécsbe és a földkerekség minden tájára, *in orbem terrarum*, hogy e kérdésben egyetlen nemzet se hivatkozassék tudatlanságára. Minthogy a határozat számtalan példányban lelhető föl több országban is, és ezekben felsoroltnak mindazok az okok, melyek arra bírták a

magyar nemzetet, hogy királyát megfossa a trónjától, felesleges, hogy jelen beszámolót ezekkel terheljük . . .

SZÁVAI Nándor fordítása

JEGYZETEK

- ¹ Az eredetiben „sans une modification”, tehát változtatás nélkül. A kiadott szövegben „sous une modification”, tehát: változtatással.
- ² Egykorú tudósítások véleménye megoszlik arra nézve, hogy Bercsényi vagy Károlyi emelt-e elsőnek kardot a türóci követekre. Lemaire – épúgy mint Des Alleurs, a versailles-i udvarnak küldött jelentésciben – e véres jeleneteket emeli ki, megfelelően a trónfosztás jelentőségéről és Franciaország érdekeiről.
- ³ A Habsburgok trónfosztását már a rozsnói tanácskozásokon, 1707 januárjában eldöntötték. Lemaire felnagyítja Des Alleurs és Bercsényi szerepét.
- ⁴ Egyhangúlag, egyetlen ellenszavazat nélkül.